

Øster Velling Kirke

<http://www.oestervellingsogn.dk/>

Sognet

Øster Velling sogn er omgivet af sognene Helstrup, Grensten, Langå og Vester Velling sogne, der alle ligger i Middelsom Herred og også af Ålum sogn, der ligger i Sønderlyng Herred. Grænsen mod Sønderlyng Herred er Nørreå, mens Elbækken danner grænsen mod Helstrup og Grensten sogne. Mod syd er Farbækken grænsen mod Langå sogn. Øster Velling sogn er pastoratets hovedsogn, og præstegården ligger derfor i Øster Velling.

Kirken

Øster Velling kirke er en romansk kirke, bygget af granitkvadre på en skråkantsokkel og med tegltag. Kirken består af kor og skib samt et nyere våbenhus på nordsiden. Kirken blev helt ombygget i 1875, med anvendelse af det gamle materiale (arkitekt F. Uldall) og blev indviet 2. januar 1876. Våbenhuset blev også fornyet 1875 og er istandsat igen ved restaureringen 1940. Kirken blev istandsat indvendigt i 2001.

Om den gamle kirke skrev sognepræst Søren Christian Müller 1873 i Liber daticus (kaldsbogen, der efter behov førtes af sognepræsten og indeholder meddelelser af betydning for embedet):

Kirken er bygget af grå hugne granitsten fra grunden til taget. Den er

33 alen lang, 13 1/2 alen bred og 8 1/2 alen høj til taget. Taget består af røde teglsten undtagen den vestre tinde, som er belagt med bly langs begge sider. Våbenhuset på den nordre side var indtil 1872 af egebindingsværk, men er nu opført af grundmur. Intet tårn eller spir. Klokkeren er anbragt i et firkantet hul på den vestre gavl.

Indvendig er kirken 18 fag bjælkeværk. Loftet perlefarvet, uden gibsdække og hvelvinger. 28 større og mindre lukkede stole foruden en større med loft forsynet familiestol i koret. Prædikestolen er anbragt på en ophøjet stengrund, smagløs og klodset.

Altertavlen forestiller den hellige nadvers indstiftelse, et elendigt arbejde. De øvrige få ornamentetjener ikke til kirkens forskønnelse. Præstens og kirkesangerens stole blev 1869 flyttet fra alterets sider til hen under prædikestolen. Døbefonten, som står i hjørnet mellem præstens og degnens stole, så at præsten må gå ind i dette hjørne for ved dåbshandlingen at have højre hånd fri, er en udhulet granitblok. Muren omkring alteret er malet med en skrigende ultramarinblå farve. De øvrige vægge kalkedes 1871 med en tilsætning af okker og kønrøg, så kalken fik en farvetone omtrent som Fruer kirke og Slotskirken i København. Hensigten var at fjerne den skadelige lysvirkning, som den hvide farve

frembringer i solskin. Ingen åbne begravelser findes. I koret en ligsten med indskrift og en anden udenfor kordøren.

Den 29. august 1873 holdtes syn over kirken. Herefter skulle næsten hele det brøstfældige kor nedrives og kirkens indre restaureres. I året 1874 samledes materialer til den nye kirke, og efter at påskekonfirmationen var afholdt 4. april 1875, påbegyndte man allerede nedbrydningen den følgende dag.

Det viste sig snart, at den nedbrudte del var den mindst brøstfældige. Og efter mange forhandlinger kom man endelig til det resultat, at kirken måtte helt ombygges. Arbejdet skred imidlertid rask frem, og den 21. august 1875 rejstes taget.

Søndagen den 29. august kl. 4 eftermiddag, blev grundstenen nedlagt under alteret. Under samme er i en tyk glasbeholder indesluttet et dokument sålydende:

Anno 1875 den 29 august i Kong Christian den Niendes tolvte regeringsår, da Hardenach Otto Conrad Laub var biskop over Viborg stift, da Theodor Taaffe var provst for Middelsom og Sønderlyng herreder, da Søren Christian Müller var sognepræst til Øster Velling, Helstrup og Grensten Menigheder, da Ditlev Ravn var

skolelærer og kirkesanger i Øster Velling, da gårdmændene Søren Nielsen Nedergaard og Peder Nielsen Bach og Hans Peter Jensen var kirkeværger lagdes i den treenige Guds navn grundstenen under alteret i denne kirke, efter at den gamle kirke i Øster Velling var nedbrudt formedelst brøstfældighed, og den nye kirkes mure var rejst tildels af nye tilhugne granitsten. Sogneboerne, som ejer kirken, har bekostet dens genopbyggelse, der er besørget ved murmester Christian Møller af Randers som entrepreneur efter tegning og under ledelse af lieutenant arkitekt Johannes Frederik Uldall af Randers.

Ved kirkesynet den 21. december kunne kirken meldes færdig. Indvielsen af den nye kirke blev berammet til den 1. søndag efter nytår 1876, den 2. januar kl. 11.

Det følgende vers blev formodentlig sunget ved indvielsen.

*O Du, som alting mægter,
Trofaste Herre Gud!
Velsign, bevar de slægter,
som her går ind og ud!
Lad dette sted dem binde
til dig med sind og sans,
Lad her dem lyset finde
Og livets gyldne krans.*

Alterbilledet fra 1875

Højtideligheden med bøn og salmesang og oplæsning af dokumentet skete med deltagelse af en talrig menighed. Selve højtideligheden foregik efter alle kunstens regler under ledelse af provsten. Der står således herom:

Det er en glæde at kunne tilføje, at salmesangen gik særdeles godt, og at den hele indivielsehøjtidelighed har gjort et godt og opbyggeligt indtryk. Derimod er det alles enstemmige mening, at selve kirkebygningen lader meget tilbage at ønske, lige som også kirkesynet har fundet sig foranlediget til at gøre forskellige udsættelser, der

dog kun angår arbejdets udførelse efter den fulgte plan. Men den egentlige anke angår selve planen, som er lagt uden tilbørlig smag og kirkelig sans. Koret er uforholdsmæssig bredt og højt og buen, der adskiller det fra højkirken er ligeledes alt for bred og høj. Dette er desto mere uheldigt, fordi den store baggrund kun dækkes af alterbordet og et udkåret trækrucifix, der er fra 1875, og som man senere har hængt op over døren. Det er i og for sig ulasteligt udført, men tager sig slet ikke godt ud, fordi det ikke passer til omgivelserne. Efter alles mening havde vi været bedre tjent med at beholde den gamle altertavle.

Den gamle klodsede prædikestol med drejede søjler og dobbeltfelter med udsavede balustre - et renaissancearbejde fra beg. af 1600 tallet - er derimod bevaret efter med stor bekostning at være restaureret, men baldakinen mangler. Under prædikestolen står en degnestol med skåret årstal 1588. Af enkeltheder er der vel flere ret tilfredsstillende, men i sin helhed gør kirken et koldt og lidet opløftende indtryk.

Det lidt kolde og lidet opløftende udtryk blev der imidlertid rådet bod ved en restaurering 1940-41 under ledelse af arkitekt S. Vig-Nielsen, Viborg. Herved blev der skabt et langt

bedre forhold mellem skib og kor, navnlig koret kom til at træde frem i en ny og kraftig skikkelse med gulv af gule munkesten og et meget smukt alterparti efter forslag af sognepræsten og tegning af kunstneren Johan Thomas Skovgaard: Alterbord af gule mursten dækket med en svær egetræsplade. Herpå som alterprydelse et svært, groft høvlet egetræskors med den korsfæstede og en Maria - og en Johannesskikkelse på hver side af korset.

I 2001 undergik kirken en gennemgribende restaurering.

Døbefonten

Døbefonten i Øster Velling kirke er af granit med en ejendommelig og vist ret sjældnen prydelser: Fire mandshoveder siddende på en lang stang, der ender i en pilespids. Det hele hviler på en klobase. Som i de fleste landsbykirker

er døbefonten sandsynligvis fra 1100-tallet. Døbefonten havde i den romanske kirke sin plads modsat højalteret i kirkens vestparti, enten ved en af dørene eller i tårnrummet.

Dåben er indgangen til kristendommen, og det er her, den døbte bliver optaget i menigheden. Derfor stod døbefonten endnu efter reformationen lige inden for indgangsdøren, men for 3-400 år siden begyndte man at flytte den op i koret, som regel i korets nordside.

Alteret

Over alterbordet er der en krucifixgruppe med Jesus mellem Maria og Johannes (udført af Johan Thomas Skovgaard), og desuden er der over indgangsdøren et krucifix, udført af N. W. Fjeldskov 1875. J. Th. Skovgaard levede 1888 - 1977 og har udført talrige kirkeudsmykninger og bogillustrationer. Han var søn af Joakim Skovgaard, der er mest kendt for freskomalerierne i Viborg Domkirke. Skulpturen af Jomfru Maria

er en kopi af en middelalderskulptur i Nationalmuseets eje, som kirken erhvervede mod at afstå nogle andre træskulpturer (bl.a. en Sct. Mikael fra 13. årh.) til museet 1940. Disse sammen med Kristus - og Johannesfiguren var middelalderlige træskulpturer, der ved kirkens ombygning 1875 var blevet kasseret og lagt hen på våbenhusets loft, hvor de blev fundet af lærerens søn, senere lektor G. Skov, Roskilde. Formentlig har disse figurer i sin tid stået på en bjælke over korbuen. Således fik kirken ved den sidste restaurering forbindelse med sin historie igen.

Prædikestolen

Den gamle prædikestol med drejede søjler og dobbeltfelter med udsavede balustre er et renæssancearbejde fra begyndelsen af 1600 - tallet. Under

prædikestolen står en degnestol med årstallet 1588 indskåret.

Kirkeklokken

Øster Velling kirke har en af de ældste klokker i Danmark. Den er støbt af en ukendt klokkestøber engang i 1300 - tallet, og det menes, at der her i landet kun findes 2-3 klokker, der er ældre.

Runestenen fra Øster Velling

Runestenen blev fundet under kirkens ombygning i 1875, men senere glemt. Det var et fragment på 20 x 65 cm, der var blevet genanvendt til bygning af kirken. Runestenen blev fundet på kirkens loft i 1917 og opbevares nu på Nationalmuseet. Det menes, at den stammer fra tiden 970 - 1020, dvs. yngre vikingetid.

Runestens indskrift lyder:

...---R : þurku...

...(1)(i)rik :

Dansk oversættelse:

... Thorgunn/Thorgot ...

Det afsluttende ord (1)(i)rik er enten personnavnet Ulfrik, Erik m.v. eller ordet "drenge", evt. 'tirik'.

(Nationalmuseets tolkning).

Skibet set mod vest

Skibet set mod koret

Øster Velling Kirke i sne.

Tekst og fotos: Ingemann Schnetler, Stevnstrup.

Referencer:

Karl Erik Jensen (1992): Øster Velling Kirke. Artikel på Langå lokalarkivs hjemmeside. <http://www.lokalarkivlangaa.dk/>

Mette Vissing Sørensen: Øster Velling kirke. Pjece om sikring af kirkens omgivelser. Registreret september 1985, revideret maj 1986. Teknisk forvaltning, Langå kommune. Lokalhistorisk Årbog 1993, side 63-70. Udgivet af Langå lokalhistoriske Forening.